

'SCHOOL ALS WERKPLAATS' ONDERSTEUNING BINNEN DE MUREN VAN HET MBO

ERVARINGEN EN BEHOEFTE VAN JONGEREN MET PSYCHOSOCIALE PROBLEMEN

School als Werkplaats (SAW) is een werkwijze op het ROC Friesland College waarbij hulpverleners op school aanwezig zijn voor jongeren met psychosociale problemen. Onderzoek naar SAW laat zien wat de sterke kanten zijn en waar het beter kan. Ook mooi: leerlingen hielpen zelf mee met de opzet én de uitvoering van dit onderzoek.

ELS EVENBOER, RYNKE DOUWES, IRENE KREDIET EN JANNEKE METSELAAR

Ook van jongeren wordt in de huidige participatiesamenleving steeds meer zelfstandigheid en zelfredzaamheid verwacht. Sommige jongeren hebben echter moeite om deze verwachtingen waar te maken en ontwikkelen psychosociale problemen (NJI, 2018). Van de jongeren tussen de 16 en 27 jaar doet 5 procent een beroep op psychologische hulp vanwege ernstige psychosociale problematiek. Deze problemen zijn een belangrijke voorspeller voor onder andere voortijdig schoolverlaten. Hulp bieden in deze levensfase is dan ook belangrijk, aangezien voortijdig schoolverlaten grote gevolgen heeft voor het verdere leven van jongeren. Mbo-scholen proberen jongeren te helpen bij het oplossen of hanteerbaar maken van hun psychosociale problemen.

Rumberger en Lim (2008) onderscheiden daarnaast vier schoolfactoren die van invloed kunnen zijn op voortijdig schoolverlaten. De eerste factor is de samenstelling van de leerlingenpopulatie, bijvoorbeeld de sociaaleconomische status en etnische achtergrond. De tweede factor heeft betrekking op de schoolstructuur, zoals de grootte van de locatie en het type school. Een derde factor is de mate waarin hulpbronnen voor de jongere beschikbaar zijn, bijvoorbeeld de verhouding tussen docenten en studenten. Een vierde factor is de wijze waarop de

school met deze factoren aan de slag gaat wanneer leerlingen in de knel dreigen te komen.

School als Werkplaats (SAW, zie box 1) is een werkwijze op het Friesland College (ROC) waarbij voor jongeren met psychosociale problemen hulpverleners en welzijnswerkers (SAW'ers) op school en in de klas aanwezig zijn, naast de docent of coach. De docent kan tevens coach zijn, waarbij hij als mentor een klas onder zijn hoede heeft. SAW haakt met name aan bij de hiervoor genoemde factoren drie en vier: er zijn hulpbronnen beschikbaar en het Friesland College onderneemt actie wanneer er problemen zijn.

De Academische Werkplaats Transformatie Jeugd Friesland (AWTJF, zie box 2) doet een onderzoek

HULP BIJ PSYCHOSOCIALE PROBLEMEN MOET SCHOOLUITVAL VOORKOMEN

waarin het verder ontwikkelen van SAW centraal staat. Voor dat onderzoek, genaamd Peer School Support Project, werken SAW'ers, docenten, jongeren en onderzoekers samen aan optimale ondersteuning

Box 1: School als Werkplaats

School als Werkplaats (SAW) is een werkwijze op het Friesland College (mbo) waarbij hulpverleners en welzijnswerkers (SAW'ers) op de school en in de klas of groep aanwezig zijn naast de docent. Ze volgen het leerproces, maar staan los van de opleidingen. Dat maakt het voor leerlingen gemakkelijker om over problemen te praten die ze liever niet met leraren delen. Leraren vragen aan een SAW'er soms ook advies over hoe ze een leerling kunnen helpen die het moeilijk heeft. Door de psycho-educatie die de SAW'ers aanreiken, ontdekken docenten en stagebegeleiders manieren om hun aanpak aan te passen, zodat ze deze jongeren beter kunnen ondersteunen. De SAW'er is een specialist die op school in de rol van generalist werkt. Wanneer zijn expertise tekortschiet, kan hij de leerling in contact brengen met een andere SAW'er, iemand met bijvoorbeeld meer verstand van verslavingsproblematiek of eetstoornissen. Generalist en docent werken samen in de praktijk, doen ervaring op en leren van elkaar. Zij werken vanuit een preventieve visie voor studenten: enerzijds gericht op het voorkomen van schooluitval en anderzijds op het voorkomen van onnodig intensieve zorg.

Box 2: Academische Werkplaats Transformatie Jeugd Friesland

De Academische Werkplaats Transformatie Jeugd Friesland (AWTJF) is een van de twaalf regionale academische werkplaatsen in Nederland en is mede mogelijk gemaakt door subsidie van het ZonMw-programma Academische Werkplaatsen Transformatie Jeugd. Een academische werkplaats is een samenwerkingsverband tussen (vertegenwoordigers van) jeugdigen en ouders, praktijkorganisaties uit de jeugdsector, gemeenten, universiteit en hogescholen. Samen verzamelen, bundelen, vernieuwen en verspreiden zij kennis die aansluit op de vragen en behoeften van jeugdigen en hun opvoeders. Zo komen de werelden van jeugdigen en ouders, praktijk, beleid, onderzoek en opleiding dicht bij elkaar en ontstaat een cultuur van samen leren en verbeteren. Het onderzoek levert kennis op die professionals, praktijkorganisaties en gemeenten ondersteunt bij de transformatie. De inzichten uit verschillende projecten worden geïntegreerd in diverse opleidingen in het jeugdveld.

van jongeren met psychosociale problemen op het Friesland College. 'Peer support' speelt een belangrijke rol in het onderzoek. Daarbij gaat het om de steun van en door jongeren (*peers*). Onder peers verstaan we jongeren die eigenschappen (leeftijd, geslacht, etniciteit, cultuur) en ervaringen met elkaar delen (psychosociale problematiek, levensstijl en scholing) of lid zijn van dezelfde groep. Eerder onderzoek toont aan dat jongeren hun peers soms als minder bedreigend zien, waardoor doelgroepen kunnen worden bereikt die anders moeilijk bereikbaar zijn (Manders, e.a., 2017). 'Peer-to-peer' werkwijzen zijn momenteel nog geen expliciet onderdeel van SAW, maar de behoefte bestaat om ze in SAW expliciet vorm te geven.

Het onderzoek bestaat uit drie fasen: (1) verkenning en systematische inventarisatie van de ervaringen en behoeften van jongeren met psychosociale problemen, (2) ontwerp van (groeps)activiteiten voor en door jongeren met psychosociale problemen in zogenaamde leerkringen (Communities of Practice, CoP) en (3)

evaluatie en advisering van alle betrokken organisaties over de opbrengst van CoP's.

In dit artikel staan de opbrengsten van fase 1 centraal. In deze eerste fase werd een systematische inventarisatie van de ervaringen van jongeren met SAW uitgevoerd (a) en er vonden focusgroepen en interviews plaats om de resultaten van de inventarisatie aan te scherpen (b).

De onderzoeksvraag luidt: Wat zijn de ervaringen van jongeren op het Friesland College met SAW en hoe kan hun ervaringsdeskundigheid worden benut voor het verbeteren van de (peer-to-peer) ondersteuning en begeleiding van jongeren met psychosociale problemen op school?

JONGEREN DOEN ONDERZOEK DEELS ZELF

In samenwerking met de jongerenwerkers van welzijnswerkorganisatie WELLZO zijn jongeren van het Friesland College, met en zonder ervaring met SAW, benaderd om mee te werken aan de uitvoering van het onderzoek. Twaalf jongeren zijn met hulp van de jongerenwerkers en het onderzoeksteam met andere mbo-jongeren in gesprek gegaan over talenten en behoeften van jongeren met psychosociale problemen op school.

Hieraan voorafgaande gaven medewerkers van Stichting Alexander, die gespecialiseerd zijn in het uitvoeren van participatief (jongeren)onderzoek, twee trainingen. Jongeren worden actief betrokken bij de verschillende fasen van onderzoek. Zij zijn niet alleen respondent, maar ook medevormgever van de onderzoeksvraag, co-onderzoeker, medeanalist van de gegevens en boodschapper en 'eigenaar' van de conclusies en verbetervoorstellen. Er werden zes duo's gevormd met elk een eigen begeleider vanuit het onderzoeksteam. Aan het einde van de bijeenkomst was overeenstemming bereikt over de vier te onderzoeken thema's, te weten bekendheid/bejegening SAW'ers, de wijze waarop SAW in het Friesland College is ingebed, de kwaliteit van het onderwijs op het Friesland College en peer-to-peer ondersteuning. Ook over de planning, onderzoeksmethode en indeling in duo's en begeleiders waren toen afspraken gemaakt.

Op basis van de resultaten van de eerste bijeenkomst werden instrumenten (zoals vragenlijsten) en methodieken (zoals interviews) besproken en nader uitgewerkt met de jongeren. De jongeren kregen vervolgens een training over de kwaliteit van dataverzameling en de rol die zij daarbij hebben als onderzoekers. Hierbij werd aandacht besteed aan neutraliteit van onderzoek en aan de wijze waarop ze de geïnterviewden konden doorvragen. Aan het einde van de bijeenkomst waren de taken en rollen onderling verdeeld en waren de jongeren getraind om data te verzamelen. De jongeren hebben zowel voor kwalitatief onderzoek (interviews, video-opnames) als voor kwantitatief onderzoek gekozen (online vragenlijst).

Eén koppel is na de training gestopt. Ieder koppel bereikte tussen 14 en 27 medestudenten bij de inventarisatie. In totaal hebben de koppels 103 jongeren bevraagd (tabel 1) verdeeld over de verschillende opleidingen van het Friesland College. De resultaten uit de

inventarisatie dienden als input voor de focusgroepen en interviews. Tijdens de focusgroepbijeenkomsten werd aan de hand van zogenaamde praatplaten met de SAW'ers, docenten en coaches gepraat over de drie hoofdthema's die uit de inventarisatie naar voren kwamen. De eerste focusgroep met SAW'ers (n = 11) besprak de uitkomsten aan de hand van de vragen: 'Herkennen we deze uitkomsten?' en 'Kunnen we ze verklaren?'. De tweede focusgroep, die bestond uit docenten en coaches (n = 11) besprak dezelfde thema's, maar ook de reacties van de SAW'ers, met als doel de resultaten nog beter te kunnen interpreteren.

Na de focusgroepen met SAW'ers, docenten en coaches zijn nog vijf semigestructureerde diepte-interviews gehouden met jongeren die ervaring hebben met ondersteuning vanuit SAW (drie vrouwen en twee mannen, leeftijdsrange 20-27 jaar, opleidingsniveau 4). Deze jongeren waren eerder niet betrokken bij het onderzoek. Aan de hand van een topiclijst werden de verschillende thema's uit de inventarisatie met medestudenten besproken.

De resultaten werden geclusterd in drie verschillende thema's: (1) benaderbaarheid, bekendheid en zichtbaarheid, (2) samenwerking tussen docenten, coaches en SAW'ers en (3) peer-to-peer ondersteuning. We bespreken de resultaten in termen van 'meerderheid' en 'minderheid' en ranges van percentages, omdat harde cijfers vanuit de inventarisatie lastig te geven zijn.

1. Benaderbaarheid, bekendheid en zichtbaarheid

De ervaringen van jongeren over de benaderbaarheid van SAW lopen erg uiteen. Ongeveer de helft van de 103 jongeren (50 procent) zegt niet te weten waar ze terecht kunnen met hun moeilijkheden, maar dat het wel belangrijk is om hulpverleners op een laagdrempelige manier te kunnen benaderen. Wel geven jongeren aan met een SAW'er te willen praten bij eventuele moeilijkheden. Het merendeel is niet op de hoogte van het bestaan van SAW (50 tot 75 procent). In sommige gevallen weten jongeren wel een naam van een SAW'er te noemen, maar weten ze niet wat de term SAW betekent. Jongeren die wel bekend zijn met SAW, melden dat de overload aan informatie aan het begin van het jaar, inclusief informatie over SAW, de oorzaak is dat jongeren SAW niet onthouden. Voor wat betreft het thema zichtbaarheid: bij de vraag of de voorkeur uit gaat naar een centrale plek waar de SAW'er zich bevindt of naar een SAW'er die rondloopt door de school, zijn de meningen verdeeld. Jongeren zeggen ook dat de communicatie over SAW duidelijker zou kunnen, bijvoorbeeld via digitale kanalen, zoals de informatieborden of het aanschuiven van SAW'ers in de coachingsles.

Wat benaderbaarheid betreft geven SAW'ers in de focusgroep aan dat zij niet alle punten herkennen die de jongeren noemen. Ze begrijpen wel dat jongeren aangeven dat ze tijdens de introductieperiode (te) veel informatie ontvangen, waardoor een gedeelte van die informatie niet blijft hangen. SAW'ers melden vaker aanwezig te willen zijn in de klassen, maar daar komen ze nog te weinig aan

Tabel 1 Algemene informatie respondenten (n = 103) inventarisatiefase.

Variabele	Waarden	N (aantal)
Leeftijd	Gemiddeld 18;8 jaar (min. 16 - max. 27 jaar)	68 (35 ontbrekende data)
Sekse	Man: 23 (55%)	42 (61 ontbrekende data)
	Vrouw: 19 (45%)	
Opleiding	Marketing en communicatie	18
	Secretarieel medewerker	6
	Directiesecretaresse	2
	Sociaal maatschappelijke dienstverlening	20
	Human technology	1
	Film	7
	AV-specialist	6
	Praktijkroute	1
	Verzorgende individuele gezondheidszorg	1
	Basiskok	1
	Sound design	1
Artiest/muziek	2	
Artiest/theater	1	
Podium/evenement	1	
		(35 ontbrekende data)

- Er zijn relatief veel jongeren tussen de 17 en 19 jaar bevraagd (op basis van beschikbare gegevens).
- De verdeling van sekse is redelijk in verhouding.
- Er zijn relatief veel jongeren van de opleiding Marketing en communicatie en SMD.
- Voor wat betreft *leeftijd* en *opleiding* ontbreken de gegevens van een derde van de groep respondenten, voor wat betreft sekse ontbreekt deze informatie van meer dan de helft van de groep.

toe. In hoeverre dat ook daadwerkelijk kan, hangt af van het vak en de docent. Bij bepaalde vakken is het makkelijker om te manoeuvreren tussen de linies door dan in andere klassen. Daarnaast is niet iedere docent even enthousiast over het toelaten van een SAW'er in zijn klas.

De docenten en coaches geven in de focusgroep aan dat laagdrempeligheid de belangrijkste voorwaarde is om te zorgen dat SAW van toegevoegde waarde is. Ook zeggen zij dat het geen probleem is dat een groot gedeelte van de jongeren niet bekend is met de term SAW, zolang ze maar weten waar ze terecht kunnen met hun problemen op het moment dat dat nodig is. Om de bekendheid van SAW te vergroten, zouden ze ook aanwezig kunnen zijn op ouderavonden, zodat jongeren er ook door hun ouders op kunnen worden gewezen. Net als de SAW'ers hebben de docenten en coaches twijfels over een vaste plek voor SAW. Daarnaast zouden ze graag meer tijd en energie willen steken in het 'normaliseren' van problemen ondervinden en hulp zoeken.

Bijna alle jongeren zeggen in de diepte-interviews dat ze in contact zijn gekomen met een SAW'er via hun eigen coach. Slechts één student heeft via het telefoonnummer op het informatiebord contact opgenomen met een SAW'er. In lijn met de uitkomst van de inventarisatie weet de meerderheid van de jongeren niet wat de naam SAW betekent, maar jongeren ervaren geen barrières om op een SAW'er af te stappen. Ze vinden het daarnaast ook geen probleem dat ze door een SAW'er in de gang worden aangesproken en zeggen tevens zich niet te schamen voor de hulp die ze ontvangen. Voor hen hoeft een SAW'er dus niet op een centrale plek te zitten, zolang er maar de mogelijkheid is om op een rustige plek te gaan zitten om bepaalde zaken te bespreken.

2. Docent – coach – SAW'er

De inventarisatie laat zien dat een groot gedeelte van de jongeren (50 tot 75 procent) via de coach bij een SAW'er terecht komt en dat een veel kleiner gedeelte rechtstreeks naar een SAW'er gaat (25 tot 50 procent). De route die jongeren hierin volgen, hangt ook samen met het type probleem. Een schoolgerelateerd probleem zijn jongeren geneigd eerst aan hun coach voor te leggen. Bij een probleem in de privésituatie gaan zij eerder rechtstreeks naar een SAW'er. Jongeren melden tevens dat het uitwisselen van informatie over de betreffende student tussen docent of coach en SAW'er beter kan. Dit speelt vooral een rol wanneer het om schoolgerelateerde of lichtere problemen gaat. Bij zwaardere problemen hangt het af van de jongere zelf of hij wil dat de docent of coach op de hoogte wordt gebracht.

De SAW'ers beamen in de focusgroep dat SAW'ers, docenten en coaches de zaken soms beter op elkaar af zouden kunnen stemmen. Dat hoeft niet altijd heel

SAW'ERS VOLGEN LEERPROCES, MAAR STAAN LOS VAN DE OPLEIDING

gedetailleerd te gebeuren, het kan ook op hoofdlijnen. Het hangt ook af van wat de student zelf wil. SAW'ers bevestigen dat veel jongeren met hen in contact komen via de coaches. SAW'ers willen graag in samenwerking met hen de problemen van jongeren aanpakken, maar merken soms dat docenten of coaches terughoudendheid zijn. Ten behoeve van het welzijn van de student zou de relatie tussen SAW'er, docent en coach ook laagdrempelig moeten zijn. Door de onderlinge samenwerking en afstemming te versterken kunnen zij problemen beter signaleren en meer preventief werken.

Docenten en coaches kunnen zich niet helemaal vinden in het feit dat jongeren graag willen dat SAW'ers, docenten en coaches onderling meer afstemmen. Volgens hen kan het wel handig zijn om op hoofdlijnen op de hoogte te zijn van wat er speelt, zodat zij daar rekening mee kunnen houden tijdens de lessen. Docenten en coaches zijn het onderling

niet helemaal eens over hun rol: hoort zorg verlenen daar ook bij? De ene docent of coach vindt van wel, de andere van niet. Er hoeft volgens de docenten en coaches ook niet één SAW-werkwijze te zijn. Deze kan afhankelijk zijn van de opleiding: de praktijkroute biedt bijvoorbeeld andere kansen voor SAW'ers dan de klassen waarin meer statisch les wordt gegeven.

Over de uitwisseling van informatie tussen SAW'ers, docenten en coaches verschillen jongeren in de interviews van mening. Soms ervaren zij die uitwisseling als een meerwaarde, omdat de docent of coach dan rekening kan houden met hun situatie. Een andere student wil juist niet dat de SAW'er het besprokene met docenten of coach deelt, omdat hij het ziet als een privékwesitie.

3. Peer-to-peer ondersteuning

Over peer-to-peer ondersteuning zijn de meeste jongeren (50 tot 75 procent) in de inventarisatie positief. Volgens hen hangt het wel af van het ervaren probleem of ze gebruik zouden maken van deze vorm van ondersteuning. Een aantal jongeren (25 tot 50 procent) vindt het juist fijn om met iemand te praten die meer levenservaring heeft, maar staat niet per se negatief tegenover peer-to-peer ondersteuning.

SAW'ers in de focusgroep onderschrijven de ervaringen van jongeren met peer-to-peer ondersteuning gedeeltelijk. Of peer-to-peer ondersteuning een optie is, hangt volgens hen af van het type probleem waarmee een jongere te maken heeft. Dit strookt met wat jongeren zelf vinden van peer-to-peer ondersteuning. De SAW'ers zeggen dat al een aantal peer-to-peer initiatieven op touw is gezet, waarbij altijd een SAW'er aanschuift. Wel kunnen sommige gesprekken die nu individueel worden gevoerd ook in groepsverband plaatsvinden. De praktijkroute van het Friesland College biedt kansen om hier eventueel vervolgonderzoek naar te doen.

Ook docenten en coaches hebben wisselende ervaringen met peer-to-peer ondersteuning. Een coach geeft aan bepaalde thema's (zoals uit de kast komen/seksualiteit) zelf ook in de coachinglessen te bespreken. Dat geldt niet voor alle coaches, omdat een aantal zich hier zelf niet prettig bij voelt. Volgens de docenten en coaches hangt het af van de persoonlijkheid en nationaliteit van de student en van het type probleem of deze manier van ondersteuning een kans van slagen kan hebben. Op het Friesland College volgt sinds enige tijd een relatief grote groep jongeren vanuit verschillende culturen (entree)onderwijs. Omgaan met de ervaringen van deze groep vraagt mogelijk om een andere, op de cultuur afgestemde, aanpak.

Uit de interviews blijkt dat de meerderheid van de jongeren peer-to-peer ondersteuning als een meerwaarde ziet naast de gesprekken met de SAW'er. In aansluiting op de resultaten van de inventarisatie en van de focusgroepen laten de interviews zien dat deze vorm van ondersteuning alleen van meerwaarde is bij bepaalde typen problematiek. Jongeren praten bij bepaalde problemen liever met een meer ervaren

persoon. Op de vraag hoe ze in contact zouden willen komen met leeftijdgenoten, zeggen ze dat dit via de coach of SAW'er zou kunnen. Die weten wat er speelt bij jongeren en zouden ook voorwerk in de matching kunnen doen, bijvoorbeeld door jongeren aan elkaar te koppelen die tegen dezelfde problemen aanlopen.

Op de vraag wat nog kan worden verbeterd aan SAW, melden jongeren dat ze over het algemeen erg tevreden zijn, maar dat er wel wat meer SAW'ers op school aanwezig mogen zijn. Soms is er maar eens per maand tijd om even te praten, terwijl het fijn zou zijn als dat vaker kon.

MEER DAN ONDERWIJSPROBLEMEN ALLEEN

De meerderheid van de geraadpleegde jongeren is beperkt op de hoogte van de middelen die het Friesland College in huis heeft om jongeren te helpen bij eventuele moeilijkheden tijdens hun schoolloopbaan. Volgens hen zou het goed zijn om meer structurele aandacht te besteden aan SAW, bijvoorbeeld in de coachingles. Nagenoeg iedereen is positief over peer-

JONGEREN ZIJN NIET ALLEEN RESPONDENT, MAAR OOK CO-ONDERZOEKER

to-peer ondersteuning wanneer het gaat om lichtere problematiek.

De resultaten van het onderzoek sluiten aan bij resultaten uit onderzoek van Donker e.a. (2017) op mbo-scholen in de regio Rijnmond. Uit dit onderzoek blijkt dat jongeren lang niet altijd weten waar ze terecht kunnen met hulpvragen op school, terwijl een relatief groot gedeelte aangeeft problemen te ervaren op meerdere leefgebieden (62 procent). Om mbo-studenten succesvol hun school te laten doorlopen, is ondersteuning en hulp nodig bij meer dan alleen onderwijsgerelateerde problemen. Meer aandacht voor de bekendheid, benaderbaarheid en zichtbaarheid van SAW'ers is dan ook een belangrijk punt bij de verdere ontwikkeling van SAW. Daarbij gaat het om de bekendheid, benaderbaarheid en zichtbaarheid van SAW bij jongeren op het Friesland College, maar ook bij docenten en coaches.

Wat de samenwerking tussen docenten, coaches en SAW'ers betreft zien we ook overeenkomsten met het Rijnmondse onderzoek (Donker e.a., 2017). Het is belangrijk om uitwisselings- en deskundigheidsbijeenkomsten te organiseren om de relaties tussen deze partijen te ondersteunen en te versterken. Het gaat er daarbij vooral om dat docenten en coaches enerzijds en hulpverleners anderzijds elkaars taal beter leren verstaan. Zij moeten actief op zoek gaan naar onderlinge samenwerking. Om SAW verder te kunnen ontwikkelen, is het van belang na te gaan hoe deze aspecten kunnen worden ingebed in de huidige werkwijze van docenten, coaches en SAW'ers en welke voorwaarden daarvoor moeten worden gecreëerd op het Friesland College.

Bij het derde onderzoeksthema, peer-to-peer ondersteuning, zien we raakvlakken met eerder onderzoek (Manders e.a. 2017). Diverse onderzoeken laten zien dat het van belang is dat er een klik of 'goede chemie' is tussen peer en jongere uit de doelgroep (Sonneveld, 2016; Vaessen & Kooijman, 2004; Van der Tier & Potting, 2015). Om daar zeker van te zijn, is het van belang om peers en jongeren aan de hand van een aantal criteria te matchen. Voor de verdere ontwikkeling van SAW zal daarom ook worden nagegaan welke vorm van peer-to-peer ondersteuning, onder begeleiding van SAW'ers, het beste aansluit bij de situatie op het Friesland College.

In drie verschillende Communities of Practice (CoP's) zullen jongeren, docenten, coaches, SAW'ers, onderzoekers, bestuur, beleidsmakers en andere betrokkenen de komende tijd werken aan de verdere verbetering van SAW. Binnen de drie thema's is een rangorde in de ideeën aangebracht, zodat we kunnen beginnen met het idee waarvoor het meeste draagvlak is. Door het uitproberen van concrete ideeën in de praktijk zal blijken waar aanpassingen nodig zijn en hoe deze het best tot stand kunnen worden gebracht.

De participatieve onderzoeksbenadering heeft als voordeel dat vanuit het perspectief van de directe betrokkenen wordt gewerkt aan de uitwerking van concrete oplossingen voor jongeren op het Friesland College. Het succes schuilt voor een belangrijk deel in de manier waarop deze oplossingen uiteindelijk een vaste plek zullen krijgen binnen dit ROC. Veel hangt daarbij af van het draagvlak op school, de expertise van de betrokkenen, de organisatiestructuur en de manier waarop bijvoorbeeld de werkprocessen op het Friesland College verlopen.

LITERATUUR

- > Donker, A., Fafieani, V., Hublart, P., & Wagemans, R. (2017). Op weg naar nog effectievere ondersteuning en hulpverlening voor Rijnmondse mbo-studenten. *Onderzoek naar inrichting samenwerking mbo, hulpverlening en ondersteuning*. Utrecht.
- > Manders, W., Metz, J., & Sonneveld, J. (2017). *Literatuuronderzoek naar peer-to-peer in het jongerenwerk*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.
- > Nederlands Jeugdinstituut (2018). *Betere hulp aan mbo-studenten met psychische problemen. Best practices verzameld*. Utrecht.
- > Rumberger, R., Lim, S. (2008). *Why students drop out of school: A review of 25 years of research*. Santa Barbara, CA: University of California Santa Barbara. Beschikbaar via http://cdrp.ucsb.edu/dropouts/pubs_reports.htm. Geraadpleegd op 15 januari 2019.
- > Sonneveld, J. (2016). *Talentgericht werken met kwetsbare jongeren: Ontwikkelwerk, erkenningswerk, verbindingswerk. Verslag onderzoekswerkplaats*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- > Vaessen, K., & Kooijman, P. (2004). *Handreiking opzetten van een mentorproject voor allochtone leerlingen. Landelijk ondersteuningsprogramma mentoring*. Utrecht: Sardes.
- > van der Tier, M., & Potting, M. (2015). *Een maatje voor iedereen: Een wetenschappelijke basis onder de methode maatjesproject*. Utrecht: Trimbos-instituut.